

Gladiátorské hry

Počátek

- *gladius*
- 3. století př. Kr. dvojice zajatců
- náhražka lidských obětí, uctívání zemřelých

Vliv:

- etruské hry nad mohylami zemřelých králů
- *παγκράτιον*

- 1. hry: 6 gladiátorů --- *bustuarii* (*bustum* = pohřební hranice, hrobka; tedy, určených pro hrobku
 - 264 př. Kr. na Foru Boariu (dobyččí trh)
 - slavnosti k počtě zemřelého senátora Decima Junia Bruta Pera
- v jižní Itálii *samnis*
- 183 př. Kr. souboje asi 60 párů
- 65 př. Kr. (Caesar) souboje 320 párů
- přelom letopočtu – amfiteátr
- 186 př. Kr. – 1. lov zvířat v aréně

ludus gladiatorius

- 105 př. Kr. – stát
- 176 po Kr. MA – 5 kategorií, hry (sestercie):
 - pod 30 000
 - za 30-60 000
 - za 60-100 000
 - za 100-150 000
 - za 150-200 000

Císařští gladiátoři

- Juliani (Caesar)
- Neroniani (Nero)
- Caligula, Claudius, Domitián
- **dražba:**

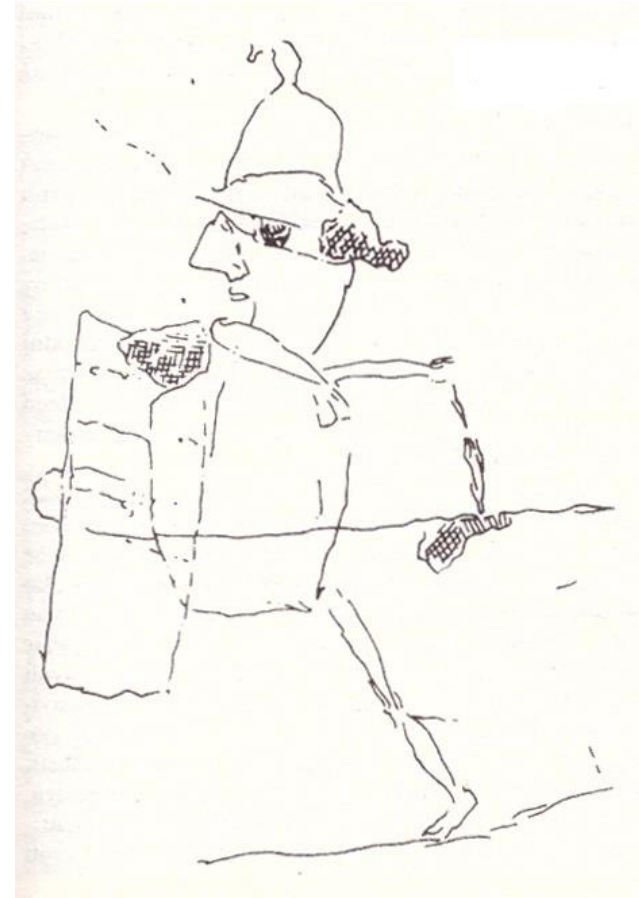
„Známý je příběh jak Aponius Sáturnínus začal při dražbě v lavicích klímat, vyvolávač dostal pokyn od Gája, aby si dobře všímal váženého bývalého prétora, který prý mu stále hlavou na souhlas pokyvuje, a přihazování skončilo teprve, až nic netušícímu muži bylo přiklepnuto třináct gladiátorů za devět miliónů sestertiů“

Obecné informace

- *ludus*
- cela (3x4)
- *lanista*
 - *procurator* (stát)
 - i gladiátoři
- *doctores*
 - *doctor retiariorum, d. secutorum, d. Thraecorum*
- *familiae*
- *Ludia*
- lékař, masér ...
- otroci, zajatci, svobodní, dobrovolníci, ženy

Přísaha

- „*upálit, spoutat, zbičovat, i mečem zabít*“
- *auctoratus* (i dobrovolník)
- X
- povstání
- sebevraždy – Germán, Gal ...

Titul

- ***rudarius***
- titul a dřevěný meč
 - ***primus palus*** (odpovídal nejvyšší hodnosti centuriona v legii – *primus pilus, primum pilum ducere*), *secundus...*
- **tiro x veteranus**
 - ***tessera gladiatoria*** – zápis
 - ***secunda rudis*** (druhý meč)
 - ***summa rudis*** (vrcholný meč)

Výcvik

- výcvik velmi **brutální**
- přísná **disciplína**
- za prvé výcvik u dřevěného kůlu (*palus*) či slaměné **figuríny** se cvičnými zbraněmi (dřevěný meč a proutěný štít) o **dvojnásobné** hmotnosti
- nácvik jednotlivých útoků a obran zvaných „**čísla**“ (*numeri*) nebo také „**cviky**“ (*dictatus*) – dle pokynů *doctores*
 - **dictatus** obsahovala kupř. útoky na protivníkovu tvář, nohy, útoky z boku, předstírané útoky, stáhnutí se s rychlými protiútoky)
- souboje s **cvičnými** zbraněmi
- souboje s **ostrými** zbraněmi ??
- trénink přísné kázně, síly, rychlosti, vytrvalosti a obratnosti
- i výcvik se **zacházením** se zbraněmi
- **psychologický** výcvik

Pronájem

- **Aquinco:**
 - nezraněný/ lehce zraněný 20 *denárů*
 - zabitý/ těžce raněný 1000 *denárů*

souboje

- přesné vymezení
- speciální výcvik dle své orientace
- dvojice/ skupiny stejných či různých typů
- i u zvířat
- **gregatim**, „v houfu“ ---- *gregarium*

Představení

- oznámení
- *cena libera*
- *pompé*
- *meridiani – primus pilus*
- dozorcí – hole a rozžhavené železo
- *ferrum recipere*
- muži s maskou Chárona, *caduceus* – palice, nůž
- sázení – *tabellae*
 - „V“, „M“ *missus*, porážka a přežití a „Θ“ porážka a smrt, *stantes*

Vítěz

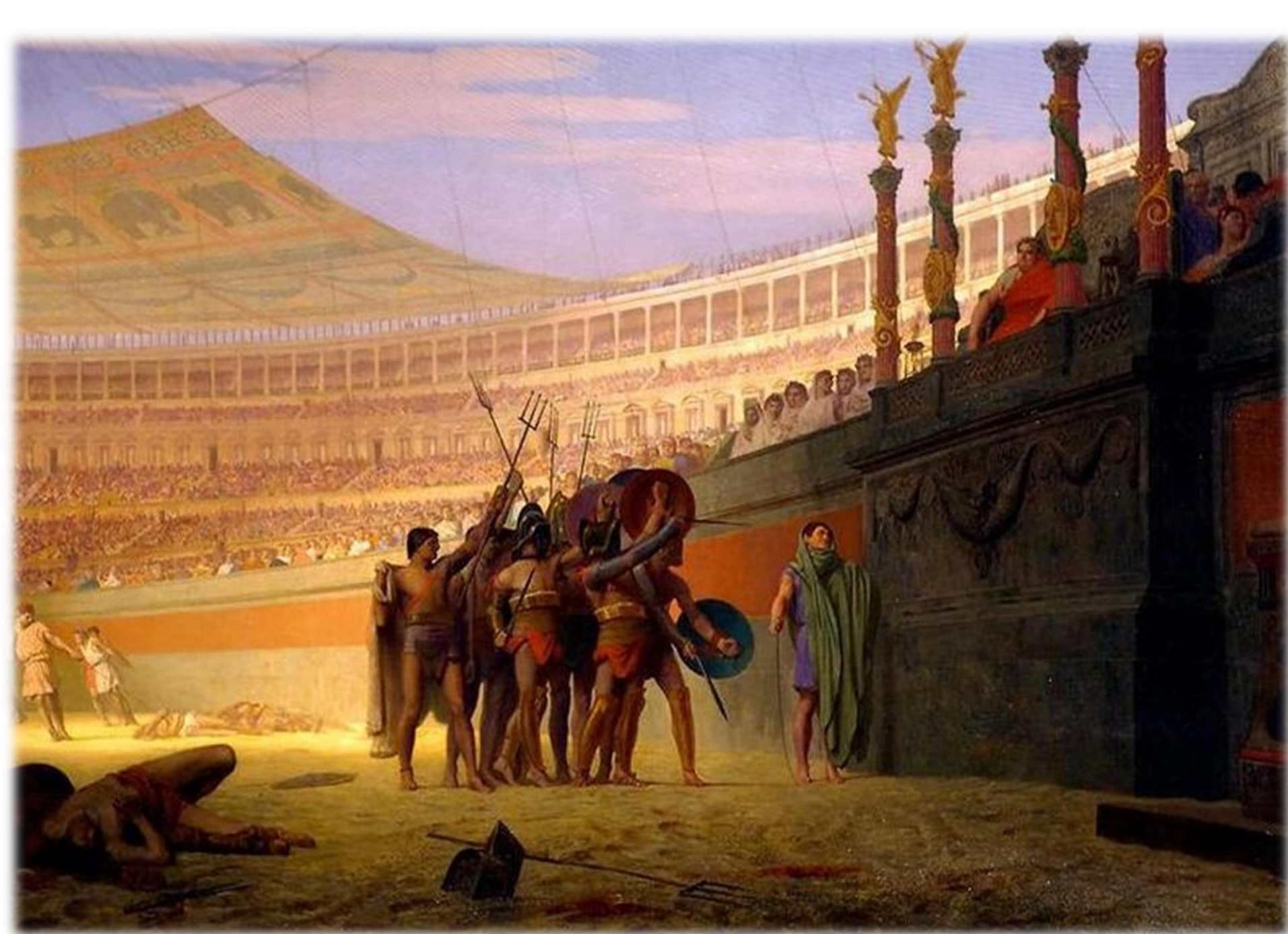
- **souboj** 15-20 minut
- palmová ratolest (*palma*)
- za skvělé vítězství vavřínový věnec (*corona laurea*)
- peníze (*praemium*, *pecunia*)
- vlastní **život**
- někdy speciální ceny
 - náhrdelník (*torques*)
 - čestný oštěp (*hasta*)
- s věncem vítězné **kolečko** po aréně a odešli „branou živých“ (*Porta Sanivivaria*) ven
- mnohonásobný vítěz mohl získat dřevěný meč (*rudis*) a stát se *rudarius* = osvobození (to se naplnilo následným udělením plstěné **čepice**)

Fanoušci

- *scutarii* – velký štít; např. Nero a Domitiánus (upřednostňovali *mirmilla*),
- *parmularii* – malý štít; např. Caligula a Titus (upřednostňovali *thraca* a *hoplomacha*)

?

- *Ave Imperator, morituri te salutant*
- *Pollice verso*
 - „*missus!*“ či „*mitte!*“ („ušetři ho!“, „propust' ho!“)
nebo „*iugula!*“ („prořízni mu hrdlo!“),

Typy gladiátorů

- každý gladiátor nosil:
 - bederní roušku ve tvaru rovnostranného trojúhelníku, tzv. ***subligaculum***
 - tu zajišťoval široký opasek z kůže (***balteus***)
- ženy gladiátorky:
 - prsní pás (***fascia***)
 - či ovázanou bandáž (***strophium***)
- zbytek podle typu gladiátora
- meče:
 - *sica* a *gladius* – jílcem připoutány k zápěstí (vyražení, rychlé uchopení)

Amazonka/ gladiatrix

Štít

Snad těžká zbroj,
helma, holenice,
manica (kožené,
kovové či prošívané
pásy – chrániče – na
ruce)

Ženská bojovnice; pro
ženské gladiátorky asi nebyl
speciální název, jméno
Amazonka odkazuje na to,
za které válečnice se
gladiátorky mohly vystrojít
(jako jistá Mevia, která si
odhalila jedno ňadro a
bojovala proti jiné ženě).
Někteří si v ženských
gladiátorskách libovali
(Nero), jiní je odsuzovali
(Juvenalis, Septimus
Severus, který také vydal
roku 200 po Kr. zákon o
jejich zákazu)

Andabata

**Kůň,
meč**

**Úzká uzavřená
přilba (boj
naslepo, kůň ji
nejspíš neměl),
snad řetízkové
brnění**

**Těžký opancéřovaný
jezdec, bojovali
nejspíš vzájemně
proti sobě. Dle
Junkelmannna šlo o
„zápas odpudivé
grotesknosti“
(Dunkle, 2011, 117)**

Crupellarius

**„Plně oděný
v železe“, velmi
těžká zbroj (při
upadnutí nemohl
bez pomoci ani
vstát)**

**Oblíbený v Galli,
odkud asi i pochází**

Dimachaerus

**Dva meče či
dýky (alespoň
jedna zbraň
zakřivená)**

**Holenice a kazajka či
řetízkové brnění,
helma se širokou
krembou**

**Bojoval asi jen proti
druhému dimachaerovi**

Essedarius

Vůz
s jezdcem,
luk, meč,
vrhací kopí a
malý oválný
štít velikosti
scutum;
případně
laso a
zahnutá hůl.

Přilba někdy
s dvěma péry a bez
krempy, na pravé
paži manica,
kamaše, hmotnost
zbroje snad 10-12
kg

Bojoval proti jinému
essedariovi snad prvně
na voze s lukem a šípy
či vrhacím kopím, poté
pěšmo s mečem a
štítem; jeho název je
odvozen z pojmu
essedum, označujícím
dvoukolový lehký
keltský vůz, s nímž se
Římané setkali
v Británii (snad s ním
bojovala i Boudicca),
proto byli také
essedarii často Britové

Eques

Bílý kůň, 2-2,5 metru dlouhé kopí s hrotem ve tvaru listu (hasta) či meč (gladius), středně velký kulatý štít (parma equestris) s průměrem 60 cm

Lehký šupinový pancíř, výrazná téměř po kolena dlouhá tunika bez rukávů (dříve šupinové brnění) a plochá zlatá přilba s hledím a širokou krepou a dvěma páry per na obou stranách, bez chocholu a hřebenu, segmentový chránič pravé paže, někdy plátěné kamaše, nikdy však holenice, hmotnost zbroje byla asi 10-12 kg

Bojoval v páru vždy proti jinému eques jako jeden z prvních gladiátorů na programu daných her, po boji na koni bojoval i pěšmo

Gal

**Kopí či dlouhý
rovný meč (asi
60 cm), později
dlouhý meč na
sekání a dlouhý
plochý štít
s vřetenovitým
výčnělkem**

**Přilba, holenice, asi
od 1. století př. Kr.
ochranná zbroj
(nejspíše tím se
z něho vyvinul
murmillo)**

Hastarius/ Hastatus

Kopí

hastarius znamená „kopiník“.

**Možná tak byl nazývaný
hoplomachus s kopím**

Hoplomachus	Dlouhé kopí a krátký rovný bodavý meč (jako secutor) či dýka a malý kulatý vypouklý bronzový štít (parmula; obdoba štítu makedonských kopiníků)	Těžká zbroj, holenice do půlky stehen, slabé, upnuté a prošívané kamaše, jeden silný prošívaný chránič stehna, segmentovaný chránič útočné paže a přilba s hledím, velkým hřebenem a ozdobným peřím po obou stranách (brnění hoplomachi vážilo asi 17-18 kg)	Název hoplomachus byl odvozen od ὀπλίτης a znamenal „těžce ozbrojený“ či „bojovat se zbraněmi“ (ὄπλον – štít, zbraň a machein – bojovat), měl nejlepší ochranu; bojoval většinou s mirmillone či thrace. Jako hoplomachi se rekrutovali především svalnatí muži
--------------------	---	--	---

Štít *hoplomachům* umožňoval strukturou své rukojeti, aby bojovník držel v téže ruce i zbraň.

Laquearius

**Krátké
kopí, laso
a dýka**

**Pancíř na paži a
pevný štít na
rameni (jako
retiarius).**

**Jeho název byl
odvozen z pojmu
laqueus (smyčka,
oko, léčka), zápasil
snad s retiariem, šlo
možná jen o druh
retiara**

GLADIATEUR

LAQUEARIUS

<p>Murmillus/ murmillo/ mirmillo</p>	<p>40-55 cm dlouhý rovný meč a velký oválný (později velký vydutý obdélníkový) štít vysoký 1 metr (scutum) o hmotnosti 11,5-12,8 kg</p>	<p>Těžká zbroj a hladká leštěná bronzová přilba s emblémem ryby (murmuros – odtud jeho název, možná ale i od murex, mořský hlemýžď, hřbet), širokou krepou a hledím, po obou stranách přilby byla ozdobná péra, tepáním zdobený holenní chránič levé nohy, husté prošívané kamaše a chránič pravé paže, bojoval bosý, zbroj vážila asi 16-18 kg</p>	<p>Střetával se s retiariem jako symbol boje rybáře a ryby, dále s hoplomacho a s thrace jako symbol boje římského západu a řeckého východu, jejich zbroj byla na čas zredukována – císař Caligula jako fanoušek thracium, častého soupeře mirmillonis, chtěl tohoto poněkud znevýhodnit</p>
---	---	---	--

Reliéf dvou *provocatorum* s jedním *mirmillone* (Connolly, 2004)

Paegniarius	Dřevěný meč (rudes), či bič a hůl se zakončení m ve tvaru háku	Snad obvazová ochrana těla, prošívané chrániče levé ruky a nohou a vycpávková ochrana hlavy	Herci a imitátoři boje vystupující před samotnými zápasy, případně o přestávkách, jejich boj doprovázeli hudebníci hrou na činely, trubku (tuba) a vodní varhany (hydraulos), v překladu by se dal pojmenovat jako „hravý gladiátor“. Za císaře Commoda, jinak vášnivého obdivovatele gladiátorských střetů a podle toho přezdíváného „Kapitán secutorum“, vystupovali jako paegniarii mrzáci, jejichž chybějící končetiny byly nahrazeny improvizovanými hadími ocasey; s těmito se pak v aréně utkal sám Commodus a jako Herkules zabíjel příšery, on ubil tyto mrzáky palicí, Caligula k těmto zápasům pro své potěšení zase odsuzoval vážené osoby
--------------------	---	--	---

Provocator

Výzbroj podle vzoru legionářů, krátký rovný meč (gladius) a velký vydutý obdélníkový (dříve oválný) štít.

Levá holenice, manica na ruce se zbraní, krátký náprsní pancíř, tzv. cardiophylax, který byl na zádech připevněn zkříženými pásky, přilba původně podobná přilbě secutoris, později nabyla cibulovitého tvaru, lícní chrániče nahradilo hledí s kulatými mřížkovanými průhledy pro oči, později chránila celý krk, byla bez hřebenu a chocholu, zbroj vážila asi 14-15 kg

Gladiátor období pozdní republiky překládán jako vyzyvatel či útočník, nebojoval s jiným typem gladiátora, snad šlo o profesionálního vojáka; jeho styl boje byl založen na falešných ústupech a rychlých protiútocích

Retiarius/ jaculator/ pontarius

1,6 metrů
dlouhý
trojzubec
(fuscina) a
vrhací síť (rete)
o průměru 3
metry se
závažími (oba
konce lana na
obvodu sítě
měl připoutány
k zápěstí), dýka
(pugio) či
krátký meč

Pancíř na paži
(manica) jako secutor
a pevný kovový štít na
rameni (galerus) o
hmotnosti 1,1-1,2 kg a
délce 30-35 cm, který
měl chránit hlavu
retiarii proti
soupeřovým úderům
zprava, dále lehká
tunika, bojoval bosý,
bez chrániče hlavy

Gladiátor nejnižšího
zařazení, slabší, ale hbitý,
bojoval se secutorem, někdy
s mirmillonem, zřídka se
scissorem, mohl bojovat i se
dvěma secutory – pak byl
ovšem na vysoké (asi jako
muž) plošině o dvou
šikmých přístupech a měl
k dispozici hromadu kamení;
byl zvaný i pontarius, pod
plošinou mohla být též
voda, což poté lépe
ilustrovalo boj retiarii a
secutorum jako boj rybáře a
ryb; jako retiarii („síťáři“) se
rekrutovali většinou pružní a
hbití bojovníci, jejich zbroj
vážila 7-8 kg (z toho 2-3 kg
sítě)

S. DeGado

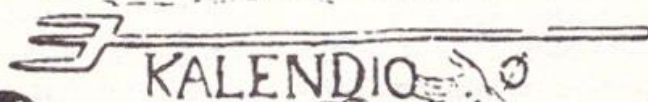

Souboj *secutora* (vpravo) s *retiaria* (Meijer, 2006)

AST IANAX, VICIT KALENDIO

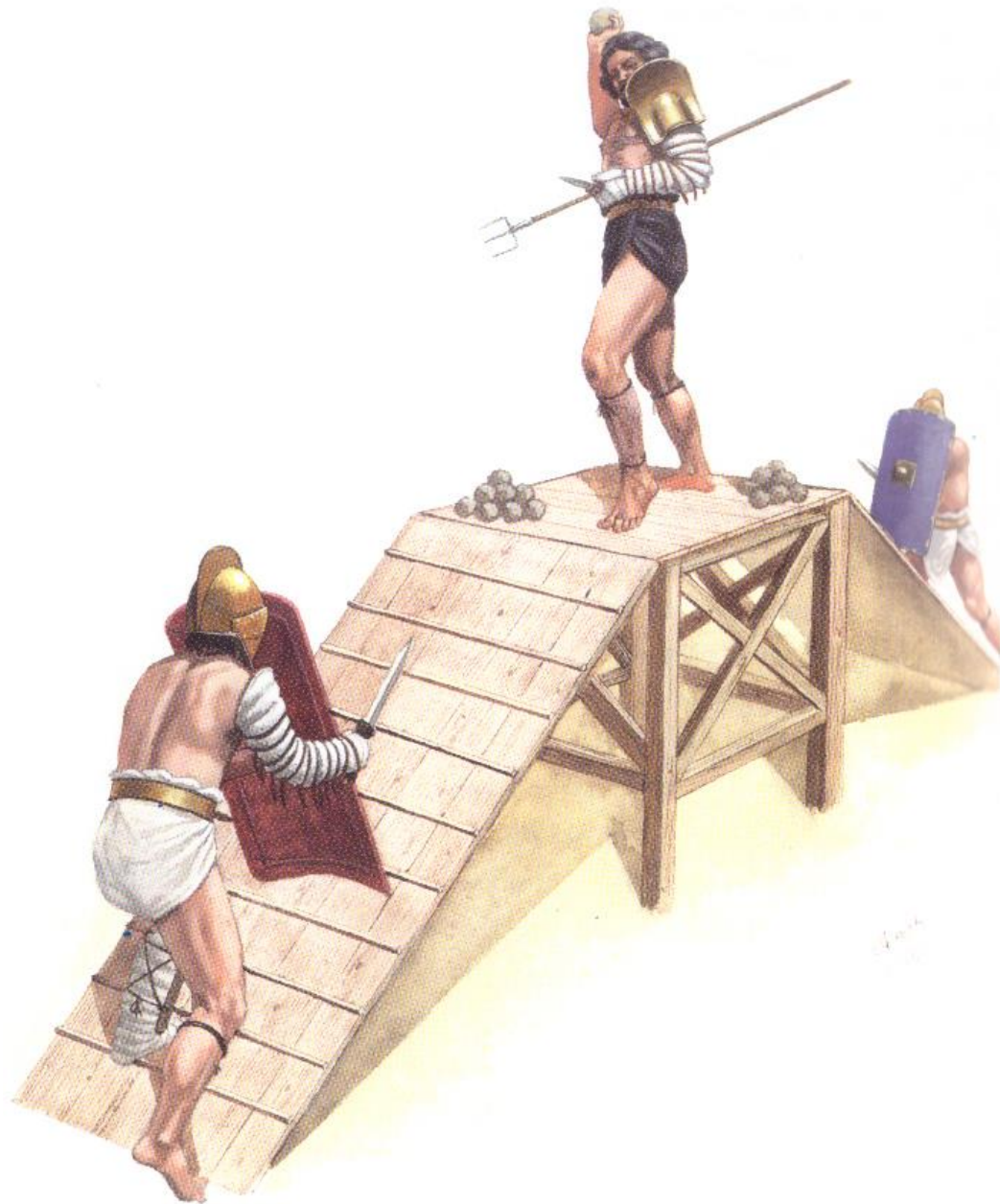
ASTIANAX

KALENDIO

Sagittarius

**Luk a šípy
(luk
podobný
luku
pomocných
sborů
římské
armády)**

**Kónická
přilba a
šupinové
brnění**

**Název je odvozen
z pojmu sagitta,
„šíp“**

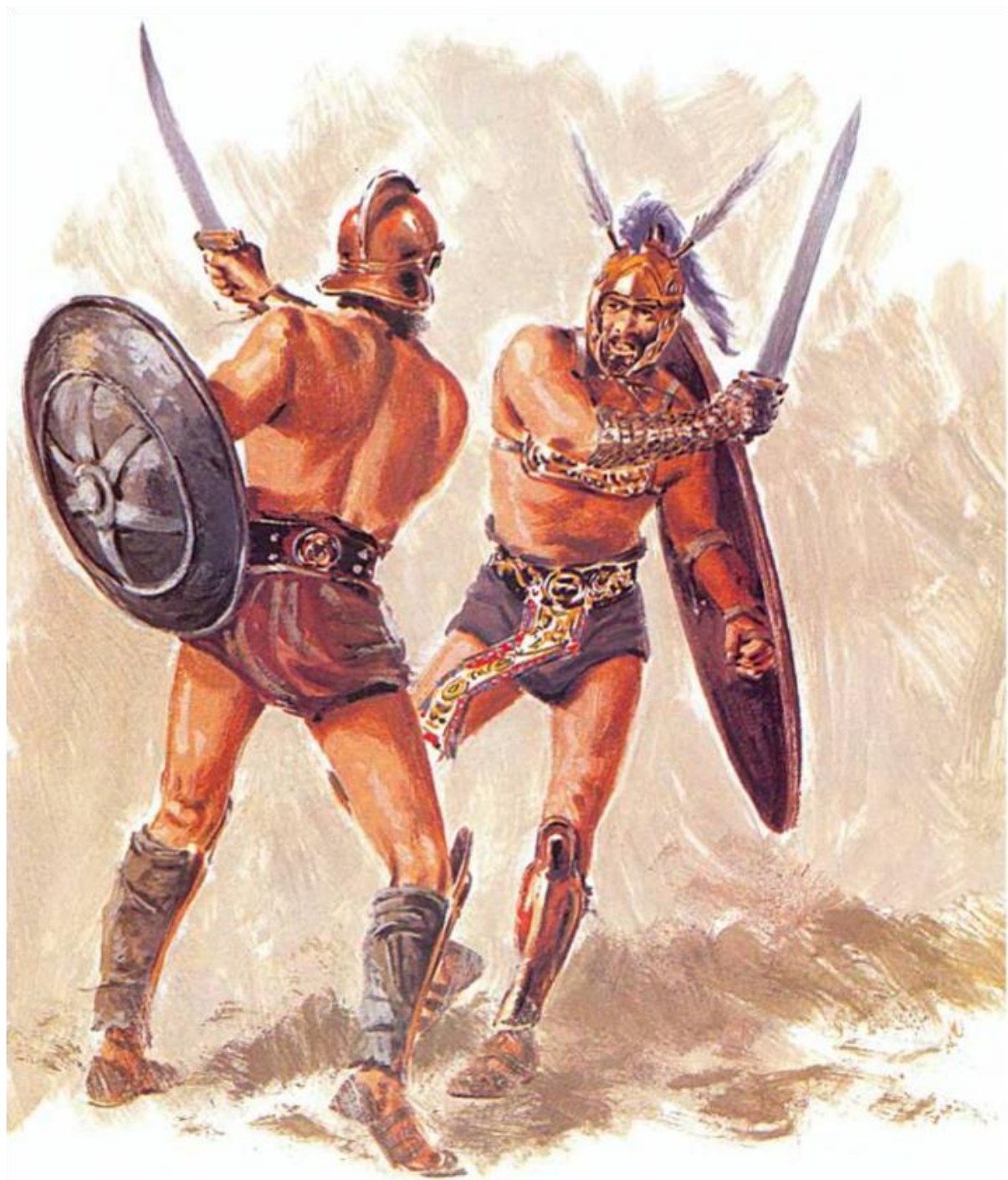

**Samnis/
samnitis**

Kopí, rovný
meč a
pozlacený
nebo stříbrný
snad
obdélníkový,
kulatý či
velký oválný
štít bez horní
hrany

Tunika, brnění
(možná
trojdiskové),
holenice na levé
noze, železné
rukavice a
otevřená
opeřená přilba

Nejspíše první
gladiátoři (první
zmínka o nich je
z roku 308 př. Kr.

**Scissor/
poz. zv.
arbelas**

**Meč
kombinující
rovný a
půlměsíkový
tvar
s trubicovitým
chráničem
lokte (rovný a
srpovitě
zakončený)
v levé ruce a
rovná dýka
v pravé ruce**

**Dlouhé
šupinové či
řetízkové
brnění (skoro
až po kolena;
snad nejtěžší
brnění z typů
gladiátorů),
přilba, kovový
nebo
prošívaný
chránič pravé
paže (manica),
holenní chr.**

**Překládal se jako
„sekáč“ či
„kráječ“, bojoval
proti retiariovi či
jinému arbelasovi**

Secutor/ sequutor/ contraretiarius	Krátký meč jaký používali legionáři (gladius) a velký obdélníkový poloválcový štít (scutum)	Přilba s hledím vejčitého tvaru s žádným nebo krátkým hřebenem ve tvaru ploutve, bez krempy (okraje, střechy přilby), s malinkými otvory (o průměru asi 3 cm) pro oči (uzpůsobená na boj s retiariem) – tato přilba poskytovala sice skvělou ochranu, avšak značně byl omezen sluch a zrak; dále měl secutor krátký holenní chránič levé nohy, segmentovaný chránič pravé paže uchycený pásem přes hrud'	Překládal se jako „stíhač“, často bojoval proti retiariovi jako pronásledovatel a pronásledovaný – taktikou retiariů byl často únik a snaha o nalezení strategické pozice a výhody, byli to oblíbenci císařů Caliguly a Commoda
---	--	---	--

Thraex/ thrax (thrák)

Krátký zahnutý meč (sica) a malý hluboko vyklenutý téměř čtvercový štít (parmula) o rozměrech 55x60 cm a hmotnosti asi 2 kg, někdy i oštěp

Jednoduchá a otevřená přilba (otvory pro oči byly vyplněny bronzovou mřížkou s devíti dírkami) s širokou krepou, hřebenem ozdobeným chocholem z peří (crista) a zahnutým okrajem hledí (s gryfem na jeho vrcholku) jako ochranou proti sečné ráně na krk (hmotnost přilby byla 3,3-6,8 kg), holenice (ocreae), chrániče stehen, prošívané kamaše a chránič paže s mečem, hmotnost brnění byla asi 17-18 kg

Často bojoval s mirmillonem někdy i s hoplomachem, do Říma je uvedl až diktátor Lucius Cornelius Sulla

Veles

Oštěp
(iaculum)
či kopí
(hasta),
meč a
malý štít

Nejspíše měl
pouze tuniku
a koženou
čapku

Podobně jako
provocator šlo o
profesionálního
vojáka pozdní
republiky, který
bojoval stejným
způsobem boje a
jen se stejným
typem gladiátora

Venatio

- boje se zvířaty
- cvičení bojovníci
- popravy *ab bestis* – generál Lucius Aemilius Paulus (167 př. Kr.) a Publius Cornelius Scipio (146 př. Kr.)
- před gladiátory
- souboje i nacvičené představení
 - lvi, leopardi, panterři, tygři, medvědi, divocí kanci, sloni, hroši, nosorožci, krokodýli, býci, bizoni, pštrosi, žirafy, velbloudi, hyeny, vlci, psi, opice, jeleni, tuleni, zajíci a další.
- oslabování: bezzubí lvi...

různé formy:

- a) předvádění exotických zvířat,
- b) zinscenovaná zábavná představení,
- c) zvířata jako lovná zvěř, tzv. *silvae* (aréna uspořádána jako les i s keři a stromy),
- d) býčí zápasy (*ταυροκαθάψια*)
- e) popravy odsouzenců zvěří,
- f) boje zvířat proti sobě,
- g) zvířata proti *venatorum* či gladiátorům
- Pompeius

Jména

- **Levharti:**

- Alexandria („Alexandrie“), Crudelis („Nelítostný“), Gloriosus („Slavný“), Homicida („Vrah“), Nilus („Nil“), Simplex („Jednoduchý“), Victor („Vítěz“), ...

- **Gladiátoři:**

- Invictus (Neporazitelný), Leo (Lev), Tigris (Tigr), Ferox (Zuřivý), Ursus (Medvěd), Callidus (Obratný/ Zkušený), Hektor, Diomedés, Aiás, Perseus, Herkules, Metyst, Beryl, Perla, ...

Venator

Lovecké kopí
(venabulum) a bič,
meč, kulatý, oválný
či čtvercový štít,
někdy i pes

Bederní rouška a
tunika, přilba, holenní
chrániče a manica

Lovil/ bojoval proti
zvířatům; raněná
zvířata poté dobíjel
tzv. confector

Bestiarius

Oštěp a meč, malý
kulatý štít.

Bederní rouška, krátká
tunika, na nohách a
levé paži prošívaná
tkanina

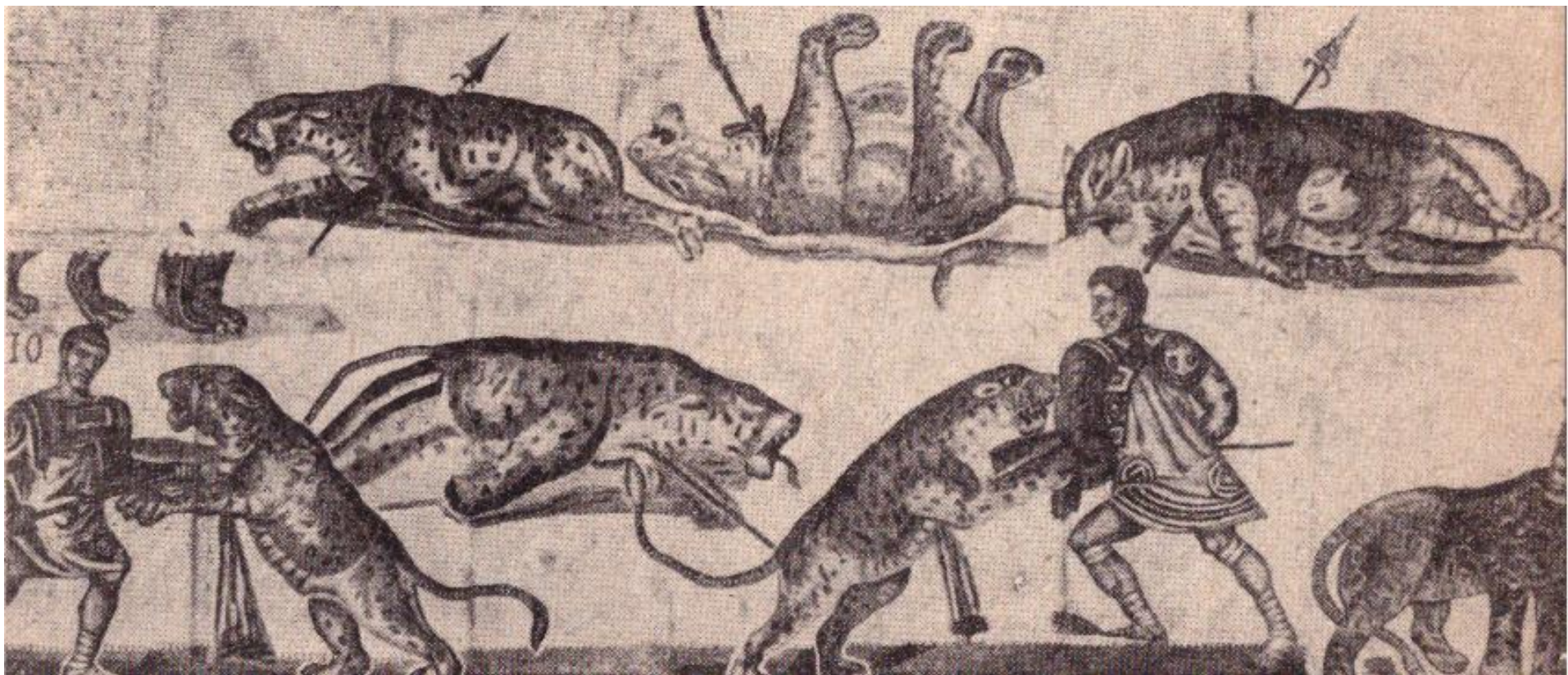
Bojovník s býkem,
ale i zločinec
předhozený šelmám

Pojmy *venator* a *bestiarius* někdy splývají a je složitější je přesněji odlišit; rozlišení by mohlo být takové, že *venator* byl lovec zvěře v aréně a *bestiarius* zápasník s divokou zvěří.

Podle Nossova (2012) neměli *bestiarii* nikdy zbraně, pouze *mappam*, bič, pochodně či laso a disky s malými zvonečky, které měly odhozením do různých směrů odvádět pozornost zvěře.

Venator, 3rd–4th centuries AD.
(Author's reconstruction, artist
Vladimir Golubev)

Naumachiae

- napodobeniny námořních bitev
- jezero, rybník, amfiteátr
- 1. 46 př. Kr. jako součást Caesarova triumfu na Martově poli
- Augustova *naumachia* v Zátibeří – Salamína 480 BC
- 52 Fucinské jezero
 - 19 000 mužů na 100 válečných lodí, 500 000 diváků
- 274 Aureliánus - poslední

Noxii

- Trestanci

*„Ať se spolu bijí s nastavenou holou hrudí!“,
„Proč tenhle ten nabíhá na meč tak bázlivě?“,
„Proč umíráš tak nerad?“, „Proč vraždíš tak
váhavě?“, „Zabíjej, bičuj, upaluj!“, „Žeňte je
bičem, aby se bili!“. „Popravujte lidi, ať se něco
děje!“*

smrt

- mečem
- zvěří
- stětím
- oběšením
- čtvrcením
- ukřižováním
- upálením (*pyrricharii*)
- vzájemné zabíjení 2
- tragická představení

inscenace

- Orfeus a medvěd
- Laureolus
- Ikaros a Daidalos
- upálený Herkules
- vykastrovaný bůh Attis
- *tunica molesta*
- Pasifae

Konec GH

- 4. století a počátek 5.století
- První edikt proti nim 1. 10. 325 z nařízení císaře Konstantina Velikého
- roku 365 byl vydán císařem Valentiniánem zákaz odsuzovat do arény křesťany
- na Z říše byly gladiátorské hry zakázány císařem Honoriem v roce 399
- v roce 404 úplný zákaz
- poslední zápasy se zvířaty poté spadají do roku 523

Odraz krutosti římského sportu, reprezentovaného především gladiátorskými hrami, akcentují kupř. sto dvacet tři denní hry gladiátorů a zvířat zorganizované po Traiánově vítězném tažení proti Dákům – 10 000 gladiátorů se zde střetlo v boji na život a na smrt a k tomu se také vyvraždilo 11 000 zvířat; za léta 107 až 113 se v římské aréně vyskytlo 20 500 gladiátorů a za sedm dní slavností císaře Septima Severa bylo vyvražděno 700 zvířat. Za Aug. vlády zahynulo 3 500 divoké zvěře a během pouhého jednoho představení Caliguly bylo pobito 400 medvědů a dalších 400 afrických divokých zvířat, za Nera 400 medvědů a 300 lvů. Na hry císaře Gordiana I. bylo do arény posláno 100 šelem z Afriky, jindy 1000 medvědů, ale jeho nejslavnější štvanice se účastnilo 300 maurských červených pštrosů, 300 divokých oslů, 200 jelenů, 200 kamzíků, 200 daňků, 150 divokých prasat, 100 divokých ovcí, 100 býků z Kypru, 30 divokých koní a 10 losů. Poněkud jiný lov nechal uspořádat císař Probus, který nařídil *circus* upravit jako les, a poté do něj všemi vchody vpustit 1000 pštrosů, 1000 divokých prasat, 1000 jelenů, mnoho daňků, divokých ovcí, kozorožců a nespočet jiných býložravých zvířat; pak byl do arény vpuštěn lid a kdokoli si mohl vzít, co chtěl, chytil a unesl. Z šelem v aréně předvedl 100 lvů, 100 lvic, 100 levhartů ze Sýrie, 100 levhartů z Afriky a 300 medvědů; všechna tato zvířata byla také pobita. Na jiné štvanici zvěře bylo zase Pomp. poskytnuto 500-600 lvů, 18 slonů a 410 kusů jiné zvěře z Afriky. Na krvavé hry se získávali zubři z Germánie, sloni a tygři z Indie, pštrosi a lvi z Afriky. Hry konané při otevření Colossea přinesly smrt asi 2000 gladiát. a denně 5000 zvěře.

